

פרשת שלח תש"פ
למה חטאו

במדבר פרק יג

(א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) שְׁלַח לְךָ אַנְשִׁים וַיֵּתְרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלַחוּ כָּל נְשִׂיא בְהֶם: (ג) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאֵרָן עַל פִּי ה' כָּלֶם אַנְשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה: (ד) וְאֵלֶּה שְׁמוֹתֵם לְמִטָּה רָאוּבֵן שְׁמוּעַ בֶּן זִכּוֹר: (ה) לְמִטָּה שִׁמְעוֹן שִׁפְט בֶּן חוּרִי: (ו) לְמִטָּה יְהוּדָה כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה: (ז) לְמִטָּה יִשְׂשָׁכָר יִגָּאֵל בֶּן יוֹסֵף: (ח) לְמִטָּה אֶפְרַיִם הוֹשֶׁע בֶּן נוּן: (ט) לְמִטָּה בִּנְיָמִן פִּלְטִי בֶּן רְפוּא: (י) לְמִטָּה זְבוּלֹן גְּדִיָּאל בֶּן סוּדִי: (יא) לְמִטָּה יוֹסֵף לְמִטָּה מְנַשֶּׁה גְּדִי בֶּן סוּסִי: (יב) לְמִטָּה דָן עֲמִיאל בֶּן גִּמְלִי: (יג) לְמִטָּה אֲשֶׁר סִתּוּר בֶּן מִיכָאֵל: (יד) לְמִטָּה נַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶּן וַפְסִי: (טו) לְמִטָּה גַּד גְּאוּאֵל בֶּן מְכִי: (טז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שְׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֶׁע בֶּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ: (יז) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עֲלוּ זֶה בְּנֶגְבַּ וְעֲלִיתֶם אֶת הָהָר: (יח) וַיְרִאֲתֶם אֶת הָאָרֶץ מִה הוּא וְאֵת הָעַם הַיֹּשֵׁב עֲלֶיהָ הַחֹזֵק הוּא הַרְפָּה הַמַּעֲט הוּא אִם רָב: (יט) וּמֵה הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא יוֹשֵׁב בָּהּ הַטּוֹבָה הוּא אִם רָעָה וּמֵה הָעָרִים אֲשֶׁר הוּא יוֹשֵׁב בָּהֶנָּה הַבְּמִחְנִים אִם בְּמִבְצָרִים: (כ) וּמֵה הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הוּא אִם רִזָּה הַיֵּשׁ בָּהּ עֵץ אִם אֵין וְהַתְּחִיבֹתֶיךָ וְלִקְחֹתֶם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהִימִים יְמֵי בְּפוּרֵי עֲנָבִים: (כא) וַיַּעֲלוּ וַיֵּתְרוּ אֶת הָאָרֶץ מִמִּדְבַּר צֶן עַד רְחֹב לְבָא חֲמַת: (כב) וַיַּעֲלוּ בְּנֶגְבַּ וַיָּבֹאוּ עַד חֲבֹרוֹן וְשָׁם אַחִימֵן שֹׁשֵׁי וְתַלְמִי לְיָדֵי הָעֵזֶק וְחֲבֵרוֹן שִׁבְעַ שָׁנִים נִבְנְתָה לְפָנֵינוּ צֶעַן מִצְרַיִם: (כג) וַיָּבֹאוּ עַד נַחַל אֲשַׁכּוֹל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זְמוּרָה וְאֲשַׁכּוֹל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשְׂאֶהוּ בְּמוֹט בְּשָׁנִים וּמִן הָרְמָנִים וּמִן הַתְּאֵנִים: (כד) לְמַקּוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֲשַׁכּוֹל עַל אֲדוֹת הָאֲשַׁכּוֹל אֲשֶׁר פָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כה) וַיֵּשְׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֶּץ אַרְבָּעִים יוֹם: (כו) וַיַּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן וְאֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מִדְבַּר פָּאֵרָן קְדָשָׁה וַיִּשְׁיבוּ אֹתָם דָּבָר וְאֵת כָּל הָעֵדָה וַיִּרְאוּ אֶת פְּרֵי הָאָרֶץ: (כז) וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאֵנוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתֵּנוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הוּא וְזֶה פְּרִיָּהּ: (כח) אֲפֹס כִּי עַו הָעַם הַיֹּשֵׁב בְּאֶרֶץ וְהָעָרִים בְּצֻרוֹת גְּדֹלַת מָאֵד וְגַם לְדֵי הָעֵזֶק רָאִינוּ שָׁם: (כט) עֲמַלְק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב וְהַחֲתִי וְהַיְבוּסִי וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב בְּהָר וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב עַל הַיָּם וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן: (ל) וַיְהִי כִּי לֵב אֶת הָעַם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ עֲלֵה וְנַעֲלֵה וְנִרְשָׁנוּ אֵתָּה כִּי יָכוֹל נוֹכַח לָּהּ: (לא) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוֹכַח לַעֲלוֹת אֶל הָעַם כִּי חֹזֵק הוּא מִמֶּנּוּ: (לב) וַיִּצְיֵאוּ דְבַת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֵתָּה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֵתָּה אֶרֶץ אֲכָלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הוּא וְכָל הָעַם אֲשֶׁר רָאִינוּ בְּתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מְדוּת: (לג) וְשָׁם רָאִינוּ אֶת הַנְּפִילִים בְּנֵי עֲנָק מִן הַנְּפִילִים וְנָהִי בְּעֵינֵינוּ כַּחֲגָבִים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם:

רש"י במדבר פרק יג

(ב) **שלח לך אנשים** - למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר: **שלח לך** - לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח, לפי שבאו ישראל ואמרו (דברים א, כב) נשלחה אנשים לפנינו, כמה שנאמר (שם) ותקרבו אלי כלכם וגוי, ומשה נמלך בשכינה. אמר אני אמרתי להם שהיא טובה, שנאמר (שמות ג, יז) אעלה אתכם מעני מצרים וגוי, חייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשוהו: (ג) **על פי ה'** - ברשותו, שלא עכב על ידו: **כלם אנשים** - כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו: (טז) **ויקרא משה להושע וגו'** - התפלל עליו יה יושיעך מעצת מרגלים: (יז) **עלו זה בנגב** - הוא היה הפסולת של ארץ ישראל, שכן דרך התגרים מראין את הפסולת תחלה ואחר כך מראין את השבח: (יח) **את הארץ מה היא** - יש ארץ מגדלת גבורים ויש ארץ מגדלת חלשים יש מגדלת אוכלוסין ויש ממעטת אוכלוסין: **החזק הוא הרפה** - סימן מסר להם, אם בפרוים יושבין, חזקים הם שסומכין על גבורתם, ואם בערים בצורות הם יושבין, חלשים הם: (יט) **הבמחנים** - תרגומו הבפצחין כרכין פצחין ופתחין מאין חומה: **הטובה היא** - במעיינות ותהומות טובים ובריאים: (כ) **היש בה עץ** - אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו: **בכורי ענבים** - ימים שהענבים מתבשלין בבכור: (כא) **ממדבר צן עד רחב לבא חמת** - הלכו בגבוליה באורך וברוחב כמין גאם, הלכו רוח גבול דרומית ממקצוע מזרח עד מקצוע מערב, כמו שצוה משה עלו זה בנגב, דרך גבול דרומית מזרחית עד הים, שהים הוא גבול מערבי. ומשם חזרו והלכו כל גבול מערבי על שפת הים עד לבא חמת, שהוא אצל הר ההר במקצוע מערבית צפונית, כמו שמפורש בגבולות הארץ בפרשת אלה מסעי: (כב) **ויבא עד חברון** - כלב לבדו הלך שם ונשתח על קברי אבות, שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם, וכן הוא אומר (דברים א, לו) ולו אתן את הארץ אשר דרך בה, וכתוב (שופטים א, כ) ויתנו לכלב את חברון: **שבע שנים נבנתה** - אפשר שבנה חם את חברון לכנען בנו הקטן קודם שיבנה את צוען למצרים בנו הגדול, אלא שהיתה מבונה בכל טוב על אחד משבעה בצוען. ובא להודיעך שבחה של ארץ ישראל, שאין לך טרשין בארץ ישראל יותר מחברון, לפיכך הקצוה לקברות מתים, ואין לך מעולה בכל ארצות כמצרים, שנאמר (בראשית יג, י) כגן ה' כארץ מצרים, וצוען היא המעולה שבארץ מצרים ששם מושב המלכים, שנאמר (ישעיה ל, ד) כי היו בצוען שריו, והיתה חברון טובה ממנה שבעה חלקים: (כג) **זמורה** - שוכת גפן ואשכול של ענבים תלוי בה: **וישאהו במוט בשנים** - ממשמע שנאמר וישאהו במוט איני יודע שהיא בשנים, מה תלמוד לומר בשנים, בשני מוטות. הא כיצד, שמונה נטלו אשכול, אחד נטל תאנה ואחד רמון, יהושע וכלב לא נטלו כלום, לפי שכל עצמם להוציא דבה נתכוונו, כשם שפריה משונה כך עמה משונה. ואם חפץ אתה לידע כמה משאוי אחד מהם צא ולמד מאבנים שהקימו בגלגל, (יהושע ד ה) הרימו לכם איש אבן אחת על שכמו, והקימוה בגלגל. ושקלום רבותינו משקל כל אחת ארבעים סאה. וגמירי, טונא דמדלי אינש על כתפיה, אינו אלא שליש משאוי ממשאוי שמסייעין אותו להרים: (כה) **וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום** - והלא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה היא, ומהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ליום, הרי מהלך ארבעים יום מן המזרח למערב והם הלכו ארכה ורחבה, אלא שגלוי לפני הקדוש ברוך הוא שיגזור עליהם יום לשנה, קצר לפניהם את הדרך: (כו) **וילכו ויבואו** - מהו וילכו, להקיש הליכתן לביאתן, מה ביאתן בעצה רעה, אף הליכתן בעצה רעה: **וישיבו אתם דבר** - את משה ואת אהרן: (כז) **זבת חלב ודבש הוא** - כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחלתו, אין מתקיים בסופו: (כח) **בצרות** - לשון חזק, ותרגומו כריכו, לשון בירניות עגולות, ובלשון ארמי כריך עגול: (כט) **עמלק יושב וגו'** - לפי שנכוו בעמלק כבר, הזכירוהו מרגלים כדי לייראם: **על יד הירדן** - יד כמשמעו, אצל הירדן, ולא תוכלו לעבור: (ל) **ויהס כלב** - השתיק את כולם: **אל משה**

רש"י במדבר פרק יג [המשך]

- לשמועה שידבר במשה. צווח ואמר וכיזו בלבד עשה לנו בן עמרם. השומעה היה סבור שבא לספר בגנותו, מתוך שהיה בלבם על משה בשביל דברי המרגלים. שתקו כולם לשמוע גנותו, אמר והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגיו לנו את השליו: **עלה נעלה** - אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם נצליח בכל דבריו: **ויהס** - לשון שתיקה, וכן (זכריה ב, יז) הס כל בשר, (עמוס ו, י) הס כי לא להזכיר. כן דרך בני אדם הרוצה לשתק אגודת אנשים אומרם: **הוא ממנו** - כביכול כלפי מעלה אמרו: **(לב) אוכלת יושביה** - בכל מקום שעברנו מצאנום קוברי מתים, והקב"ה עשה לטובה כדי לטרדם באבלם ולא יתנו לב לאלו: **אנשי מדות** - גדולים וגבוהים וצריך לתת להם מדה, כגון גלית (שמואל א' יז, ד) גבהו שש אמות וזרת, וכן (שמואל ב' כא, כ) איש מדון, (ד"ה א' יא, כג) איש מדה: **(לג) הנפילים** - ענקים מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור אנוש: **וכן היינו בעיניהם** - שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים: **ענק** - שמעניקים חמה בקומתן:

במדבר פרק יד

(א) ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא: **(ב) וילנו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ויאמרו אליהם כל העדה** לו מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו מתנו: **(ג) ולמה ה' מביא אתנו אל הארץ הזאת לנפל בחרב נשינו וטפנו יהיו לבז הלוא טוב לנו שוב מצרימה:** **(ד) ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה:** **(ה) ויפל משה ואהרן על פניהם לפני כל קהל עדת בני ישראל:** **(ו) ויהושע בן נון וכלב בן יפנה מן התרים את הארץ קרעו בגדיהם:** **(ז) ויאמרו אל כל עדת בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אותה טובה הארץ מאד מאד:** **(ח) אם חפץ בנו ה' והביא אתנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ אשר הוא זבת חלב ודבש:** **(ט) אך בה' אל תמרדו ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם וחי' אתנו אל תיראם:** **(י) ויאמרו כל העדה לרגום אתם באבנים וכבוד ה' נראה באהל מועד אל כל בני ישראל:** **(יא) ויאמר ה' אל משה עד אנה ינאצני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האתות אשר עשיתי בקרבם:** **(יב) אכנו בדבר ואורשנו ואעשה אתך לגוי גדול ועצום ממנו:** **(יג) ויאמר משה אל ה' ושמעו מצרים כי העלית בלחך את העם הזה מקרבם:** **(יד) ויאמרו אל יושב הארץ הזאת שמעו כי אתה ה' בקרב העם הזה אשר עין בעין נראה אתה ה' ונענך למד עליהם ובעמד עין אתה הלך לפניהם יומם ובעמוד אש לילה:** **(טו) והמתה את העם הזה כאיש אחד ויאמרו הגוים אשר שמעו את שמעך לאמר:** **(טז) מבלתי יכלתה' להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם וישחטם במדבר:** **(יז) ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר:** **(יח) ה' ארץ אפים ורב חסד נשא עון ופשע ונקמה לא ינקה פקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים:** **(יט) סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה:** **(כ) ויאמר ה' סלחתי כדברך:** **(כא) ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ:** **(כב) כי כל האנשים הראים את כבודי ואת אתתי אשר עשיתי במצרים ובמדבר וינסו אתי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי:** **(כג) אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבתם וכל מנאצי לא יראוה:** **(כד) ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחר ויהביאתיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה:** **(כה) והעמלקי והכנעני יושב בעמק מחור פנו ויסעו לכם המדבר דרך ים סוף:**

רש"י במדבר פרק יד

(א) כל העדה - סנהדראות: **(ב) לו מתנו** - הלואי ומתנו: **(ד) נתנה ראש** - כתר גומו נמני רישא, נשים עלינו מלך, ורבותינו פירשו לשון עבודה זרה: **(ט) אל תמרדו** - ושוב ואתם אל תיראו: **כי לחמנו הם** - נאכלם כלחם: **סר צלם** - מגינם וחזקם. כשרים שבהם מתו, איוב שהיה מגין עליהם. דבר אחר צלו של המקום סר מעליהם: **(י) לרגום אותם** - את יהושע וכלב: **וכבוד ה'** - הענן ירד שם: **(יא) עד אנה** - עד היכן: **ינאצני** - ירגיזוני: **בכל האתות** - בשביל כל הנסים שעשיתי להם היה להם להאמין שהיכולת ביד לקיים הבטחתי: **(יב) ואורשנו** - לשון תרוכין. ואם תאמר מה אעשה לשבועת אבות: **ואעשה אתך לגוי גדול** - שאתה מזרעם: **(יג) ושמעו מצרים** - ושמעו את אשר תהרגם: **כי העלית** - כי משמש בלשון אשר, והם ראו אשר העלית בכחך הגדול אותם מקרבם וכשישמעו שאתה הורגם לא יאמרו שחטאו לך, אלא יאמרו שכנגדם יכולת להלחם אבל כנגד יושבי הארץ לא יכולת להלחם. וזה הוא ואמרו אל יושבי הארץ הזאת - כמו על יושבי הארץ הזאת. ומה יאמרו עליהם, מה שאמור בסוף הענין, מבלתי יכולת ה', בשביל ששמעו כי אתה ה' שוכן בקרבם, ועין בעין אתה ה' נראה להם, והכל בדרך חבה, ולא הכירו בך שנתקה אהבתך מהם עד הנה: **(טו) והמתה את העם הזה כאיש אחד** - פתאום, ומתוך כך יאמרו הגוים אשר שמעו את שמעך וגוי: **(טז) מבלתי יכלת וגוי** - לפי שיושבי הארץ חזקים וגבורים, ואינו דומה פרעה לשלשים ואחד מלכים, זאת יאמרו על יושבי הארץ הזאת: **מבלתי יכלת** - מתוך שלא היה יכולת בידו להביאם שחטם: **יכלת** - שם דבר הוא: **(יז) יגדל נא כח ה'** - לעשות דבורך: **כאשר דברת לאמר** - ומהו הדבור: **(יח) ה' ארץ אפים** - לצדיקים ולרשעים. כשעלה משה למרום מצאו משה להקב"ה שהיה יושב וכותבה' ארץ אפים. אמר לו לצדיקים. אמר לו הקדוש ברוך הוא אף לרשעים. אמר לו רשעים יאבדו. אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך שתצטרך לדבר. כשחטאו ישראל בעגל ובמרגלים התפלל משה לפניו בארץ אפים, אמר לו הקדוש ברוך הוא והלא אמרת לי לצדיקים. אמר לו והלא אמרת לי אף לרשעים: **ונקה** - לשבים: **לא ינקה** - לשאינן שבים: **(כ) כדברך** - בשביל מה שאמרת פן יאמרו מבלתי יכולת ה': **(כא) ואולם** - כמו אבל זאת אעשה להם: **חי אני** - לשון שבועה. כשם שאני חי וכבודי ימלא את כל הארץ, כך אקיים להם, כי כל האנשים הרואים וגוי' אם יראו את הארץ. הרי זה מקרא מסורס, חי אני כי כל האנשים אם יראו את הארץ וכבודי ימלא את כל הארץ, שלא יתחלל שמי במגפה הזאת לאמר מבלתי יכולת ה' להביאם, שלא אמיתם פתאום כאיש אחד אלא באיחור ארבעים שנה מעט מעט: **(כב) וינסו** - כמשמעו: **זה עשר פעמים** - שנים בים שנים במן ושנים בשליו וכו', כדאיתא במס' ערכין (טו א): **(כג) אם יראו** - לא יראו: **לא יראוה** - לא יראו את הארץ: **(כד) רוח אחרת** - שתי רוחות אחת בפה ואחת בלב, למרגלים אמר, אני עמכם בעצה, ובלבו היה לומר האמת ועל ידי כן היה בו כח להשתיקם, כמו שנאמר (לעיל יג) ויהס כלב, שהיו סבורים שיאמר כמותם, זהו שנאמר בספר (יהושע יד) ואשיב אותך דבר כאשר עם לבבי, ולא כאשר עם פי: **וימלא אחרי** - וימלא את לבו אחרי זה מקרא קצר: **אשר בא שמה** - חפרון תנתן לו: **יורשנה** - כתר גומו יתרכינה, יורישו את הענקים ואת העם אשר בה, ואין לתרגמו יירתינה, אלא במקום יירשנה: **(כה) והעמלקי וגוי** - אם תלכו שם יהרגו אתכם, מאחר שאיני עמכם: **מחר פנו** - לאחורכם וסעו לכם וגוי: